

УДК 351.477

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.34.24>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Вячеслав Пашковський

*Національний інститут стратегічних досліджень
вул. Пирогова, 7А, 01054, м. Київ, Україна*

Стаття орієнтована на формування наукових поглядів щодо концептуальних засад політико-правових механізмів забезпечення інформаційної безпеки як актуального напрямку в системі визначення сутності та спрямованості політики держави в умовах гібридної війни. Концептуальним підходом щодо зазначеного стало з'ясування терміна «механізми державного управління» як базового елементу в процесі розгляду регулюючих функцій держави та формування конкретизованих уявлень про політико-правові механізми в діяльності держави щодо безпекової політики в інформаційній сфері.

Сутнісний зміст політико-правових механізмів розглядається автором у вимірі цілісної системи державно-політичного регулювання суспільних відносин засобами правового і політичного впливу. З огляду на складність більшості політико-правових відносин та інститутів, складну структуру набувають й властиві їм політико-управлінські норми, що мають певну структуру, методи, важелі, інструменти впливу з відповідним правовим, інституційним, організаційним та функціональним забезпеченням.

Узагальнено класифікація політико-правових механізмів у сфері забезпечення інформаційної безпеки подається автором з урахуванням двох об'єктивно визначених підсистем – як організаційно-правових і організаційно-функціональних механізмів із відповідними складними (напрямами механізмів у межах зазначених підсистем). У статті обґрунтовується формат організаційно-правового блоку механізмів, що передбачає нормативно-правове й інституційне забезпечення інформаційної безпеки, а також формат організаційно-функціонального блоку механізмів, що зумовлюється, зокрема, міжсекторною державно-громадською взаємодією в забезпеченні національної політики в інформаційній сфері; реалізацією програми національної єдності як сфери гуманітарної політики, міжнародним співробітництвом у вимірі національної і міжнародної інформаційної безпеки.

Зазначається, що осмислення концептуальних засад політико-правових механізмів визначає можливість їх подальшого дослідницького аналізу з урахуванням викликів і завдань, які зумовлюють стан і трансформаційні перспективи безпекової політики України в інформаційній сфері.

Ключові слова: політико-правові механізми, концептуальні засади, інформаційна безпека.

Аналіз трансформаційних процесів у системі механізмів державної політики, націлених на забезпечення інформаційної безпеки України, зумовлює окреслення кола таких механізмів із визначенням сутності та спрямованості їх застосування в політиці держави в умовах гібридної війни. Концептуальним підходом до зазначеного має стати, насамперед, з'ясування терміна «механізми державного управління» як базового елементу в процесі розгляду політики держави в інформаційній сфері.

Слід зазначити, що в сучасній науковій літературі не сформовано єдиного підходу до сприйняття поняття «механізм державного управління» та його складових елементів, причому дослідники звертають увагу в цьому плані на кілька сутнісних моментів зазначеного явища. Так, А. Авер'янов визначає механізм державного управління як сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань)

державного управління відповідно до їх правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення [1, с. 35–39].

В. Князев, В. Бакуменко та ін. автори «Словника-довідника з державного управління» зазначають, що механізм державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей [2, с. 125].

Дослідник О. Ковалюк інтерпретує механізм управління як систему форм, методів, важелів, інструментів, які використовуються в діяльності держави і підприємств за відповідного нормативного, правового та інформаційного їх забезпечення політикою на мікротамакrorівні [3].

Науковець В. Малиновський тлумачить механізми державного управління як сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих суб'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління [4, с. 345].

На думку Н.Р. Нижник, О.А. Машкова, механізми державного управління – це складова частина системи управління, що забезпечує вплив на внутрішні (коли йдеться про механізм управління організацією) та зовнішні (коли говорять про механізм взаємодії з іншими організаціями) фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта [5, с. 24].

Р. Рудницька, О. Сидорчук інтерпретують механізм державного управління як штучно створену складну систему, призначену для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методів, засобів, інструментів державного впливу на об'єкт управління [6, с. 57].

Дослідниця С. Домбровська також підкреслює, що вивчення механізмів державного управління має базуватись на використанні системного підходу, який обов'язково передбачає розгляд структурної побудови, процесів функціонування та процесів розвитку [7].

Якщо узагальнити уявлення, механізми державного управління можуть інтерпретуватись з урахуванням трьох найбільш показових позицій – механізмів як знарядь (інструментів), механізмів як системи (набору взаємопов'язаних елементів), механізмів як процесів (що зумовлюють послідовність певних перетворень). Хоча, на думку деяких дослідників, зазначені уявлення не можна порівнювати з огляду на те, що, з одного боку, процес – це послідовність дій, етапів перетворення, тоді як механізм охоплює різноманітні інструменти, важелі, засоби, стимули державного управління, а з іншого – поняття «механізм» і «знаряддя» чи «інструмент» також не є тотожними, оскільки до складу механізмів державного управління, окрім інструментів, належать також методи, важелі, політика, правове та інформаційне забезпечення, тоді як застосування виключно інструментів не в змозі забезпечити практичну реалізацію державного управління [8], йдеться не стільки про суперечливість, скільки про багатовимірність складників, що утворюють уявлення про механізми державного управління.

Зазначене ускладнює формування однозначного тлумачення механізмів державного управління, втім, дає уявлення про цей аспект реалізації державної влади як про складну систему внутрішньо взаємопов'язаних елементів. Узагальненим підходом щодо цього визнано зокрема, позицію О. Федорчака, який вважає, що механізми державного управління – це складна система, призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інфор-

маційним забезпеченням [8]. Одним із цілісних узагальнень у цьому плані можна вважати й визначення О. Радченко, де під механізмами державного управління розуміється системна сукупність інституцій, структур, послідовних дій, форм, станів і процесів у державі як продукту організованої людської діяльності, що має за мету реалізацію інтересів і потреб людей та вирішення нагальних суспільно-політичних проблем за рахунок державного впливу й регулювання суспільної життєдіяльності на основі усталених суспільних цінностей, норм і правил, є формою реалізацію функцій держави та має суб'єктом органи державного управління [9, с. 24].

Багатовимірність підходів до визначення сутності зумовлює й багатовимірність підходів до тлумачення видів й класифікації механізмів державного управління в науковій літературі. Як зазначає з цього приводу Т. Ганцюк, посилаючись на визнану загалом позицію науковців, залежно від особливостей сфери управління та від проблеми, яка потребує вирішення шляхом застосування конкретного механізму державного управління, цей механізм отримує власну назву [10, с. 21; 11]. Так, залежно від того, які саме проблеми потребують державного управління і які обставини визначають умови їх врядування, механізми державного управління можуть набути складний (комплексний) характер і включати в себе кілька самостійних чинників або відобразити певний напрям чинників (які також можуть набувати цілісного спрямування) з урахуванням специфічних завдань державної політики. Комплексний механізми державного управління передбачає, зокрема, такі види механізмів:

- економічний (механізми державного управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо);
- мотиваційний (сукупність командно-адміністративних та соціально-економічних стимулів, що спонукають державних службовців до високоефективної роботи);
- організаційний (об'єкти, суб'єкти державного управління, їхні цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування);
- політичний (механізми формування економічної, соціальної, фінансової, промислової політики тощо);
- правовий (нормативно-правове забезпечення: закони і постанови Верховної Ради України, укази Президента, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, а також методичні рекомендації та інструкції тощо) [12, с. 9; 13, с. 121].

Зазначене не може вважатися єдиним і водночас остаточним виміром комплексного механізму державного управління, втім, узагальнюючий характер поданої моделі може сприйматися як теоретична основа для розробки конкретних механізмів державного управління різними сферами суспільного життя. Так, якщо з погляду на зазначене підійти до визначення сутності варіативного виміру механізмів державного управління, прикладом яких є політико-правові механізми у сфері інформаційної політики, то у вузькому розумінні – це поєднання двох самостійних (політичного і правового) чинників як підходу до реалізації політики держави у сфері інформаційної безпеки, що забезпечується відповідними нормативними засадами.

Такий підхід збігається із ствердженою в науковій літературі позицією, що сама по собі політика є надправовою категорією і регулюється правовими нормами лише у своєму зовнішньому, формалізованому виразі [14]. Показовою в цьому плані може бути спроба деяких авторів, за прикладом В.Г. Власова, розглядати зміст політико-правового механізму державного управління (на прикладі міжнародних зв'язків регіонів) із відокремленим аналізом двох (політичного та правового) чинників із певним підпорядкуванням другого першому.

Так, політичний механізм, на думку цього автора, може являти собою сукупність таких складників: 1) способи представництва і моделі формування суб'єктів державної політики; 2) розробка стратегічного курсу й прийняття державних рішень; 3) адміністративні та інші засоби реалізації управлінських рішень; 4) блок державного контролю й арбітражу, забезпечення самокорекції політичного режиму й «зворотного зв'язку» з об'єктами державного управління. Правовий механізм – певні (правові) норми, «що регулюють міру припустимого» в конкретизованій системі державного управління, зокрема (з огляду на предмет дослідження) в системі державного управління міжнародними зв'язками регіонів [15, с. 3, 5].

Зазначений підхід може заслуговувати на науковий інтерес з огляду на складники політико-правового механізму, однак не позбавлений проблематичних аспектів, насамперед, щодо тлумачення сутнісної приналежності виокремлених автором складників. Зокрема, розробка стратегічного курсу й прийняття державних рішень є рівнозначним виміром як політичної, так і правової складової частин державного механізму, оскільки стратегія державної політики в тій чи іншій сфері визначається правовими документами стратегічного рівня. З іншої сторони, певні правові норми регулювання міжнародних зв'язків є не стільки самостійною складовою частиною державної політики, скільки проявом політичної платформи держави у сфері міжнародних відносин.

Отже, визначення сутнісного змісту політико-правового механізму в концептуальному плані вимагає розгляд двох його чинників за умов вагомості політичної і правової складових частин. Водночас доцільно зазначити, що, на противагу тенденції на підпорядкованість правового чинника політичному, існує тенденція, що визначає пріоритет правового чинника над політичним у політико-правовому механізмі державного управління. Характерно, що в науково-правовому полі сучасної України доволі поширеним є уявлення про правову політику як основу державної політики в політичних процесах сучасної України.

Як зазначають із цього приводу дослідники М. Кравчук і В. Матола, впровадження правової політики спонукає, з одного боку, право активніше впливати на суспільство, з іншого – політику діяти в рамках правового поля [16, с. 30]. На думку О.М. Рудневої та О.Н. Ярмиша, «правову політику» можна розглядати як «особливе політико-правове явище, що формується внаслідок системної, науково обґрунтованої діяльності держави і громадських об'єднань, спрямоване на визначення стратегії і тактики правового розвитку суспільства, удосконалення механізму правового регулювання, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, побудову правової держави» [17, с. 8]. О.В. Минькович-Слободяник відстоює позицію, що правова політика генетично походить від політики, але базою для її існування і функціонування виступає завжди лише право. Саме право впливає на її формування, визначає, якою вона буде, які цінності вона покликана нести в суспільство і захищати. Науковець стверджує, що політика – це скоріше влада в динаміці, а право, законодавство – статика влади [18, с. 8].

Так, деякі автори вважають, що політика держави з урахуванням правового регулювання – все ж правове, а не політичне явище. Політичний аспект правової політики, за подібною логікою, виражається скоріше у спрямованості правових дій, орієнтованих на політичний ефект як їхній бажаний результат. Втім, таке твердження – не зовсім справедливе, адже правова політика є насамперед частиною державної політики й має всі її властивості. Справедливою визнається й та позиція, що правова політика – особливий різновид державної політики, яка своєю чергою є одним із видів політики взагалі як родового інтеграційного поняття [19, с. 19].

Це зумовлює обґрунтованість сприйняття політико-правового механізму державного управління як порівняно відокремленої цілісної системи, що відбиває цілісність системи політико-правових відносин і політико-правових інститутів держави. Доволі показовою в цьому плані вважається позиція французького дослідника Ж.-П. Жакке, який вважає, що основним предметом права (зокрема, конституційного) є ніщо інше як «юридичне обрамлення» політичних відносин, основний зміст яких становить влада. Тобто конституції (конституційне право) в сучасних умовах об'єктивно управляють політичними відносинами, які спрямовані на отримання влади та її реалізацію, а конституційне право встановлює правила переважної частини політичних дій, які реалізуються в межах чи то держави, чи громадянського суспільства [20].

Загалом можна погодитись із позицією дослідника К. Бабенка, що хоча традиційно, в межах державотворчих досліджень практично завжди застосовувалась модель відокремленого аналізу «правових» і «політичних» відносин і інститутів (відповідно, правові відносини та інститути потрапляли до сфери компетенції юридичної, а політичні – до сфери політологічної науки), із дедалі більшим поширенням таких напрямів досліджень, як «правова політологія» та «правові проблеми політичних інститутів і процесів», активно почали застосовуватись й такі виміри, як «політико-правові дослідження», «політико-правові відносини», «політико-правові інститути» [20]. Логічним стає й цілісне сприйняття політико-правових механізмів державного управління як сфери, концептуально пов'язаної з політико-правовими інститутами й відносинами.

Заслугує на увагу при цьому й наукова дефініція політико-правового інституту як «одного з видів соціальних інститутів», що є «виокремленою організаційно-функціональною структурою в системі державного регулювання, яка діє на підставах легальності та публічності за участі спеціальних професійних груп державних службовців». Поряд із цим політико-правовий інститут у тлумаченні науковців – це «порівняно виокремлені організаційно-функціональні структури держави і стабільні форми публічної політики, що виконують власні специфічні функції в цілісній системі державно-політичного регулювання суспільних відносин засобами правового і політичного впливу» [21, с. 11, 16].

Таким чином, структурно політико-правовий інститут державності у своїй цілісності формується з окремих політико-правових інститутів, до яких належать як інститути державної влади (інститут глави держави, інститут парламенту, інститут уряду тощо), так і різноманітні інститути представництва політичних інтересів, властиві демократичним державам. Сам факт інституційного виокремлення зазначених організаційно-функціональних структур передбачає обов'язкову наявність низки політико-правових управлінських норм (механізмів), які визначають основи їх існування та функціонування. Така необхідність є особливо відчутною у випадку складних систем організації влади або специфічних умов її реалізації, зумовлених внутрішніми і зовнішніми, зокрема, безпековими обставинами держави.

Так, з огляду на складність більшості політико-правових відносин та інститутів, складну структуру мають і властиві їм політико-управлінські норми, що набувають виокремлені ознаки. Не є винятком і сфера інформаційної безпеки держави, що регулюється системою політико-правових механізмів.

Варто визнати, що вітчизняні дослідники не мають єдиного погляду на змістовне наповнення політико-правових механізмів забезпечення інформаційної безпеки, що зумовлюється як багаторівневим тлумаченням самого терміна «інформаційна безпека» відповідно до різних галузей знань, так і специфічним, характерним для окремих дослідників, підходом до визначення складових відповідних механізмів на засадах широкого кола страте-

гічно визначених напрямів інформаційної політики України. Йдеться, зокрема, про класифікацію політико-правових механізмів забезпечення інформаційної безпеки з урахуванням певних ознак їх спрямування або тенденцію узагальнення механізмів у межах певних напрямів (підсистем) відповідної цілісної системи. На думку О. Солодки, наприклад, механізми забезпечення інформаційної безпеки можуть сприйматися у вимірі *вдосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки* шляхом розробки її концептуальних основ, що передбачає:

- визначення або уточнення завдань, функцій і повноважень суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки України;
- забезпечення інформаційного суверенітету України з метою недопущення інформаційної залежності та інформаційної експансії з боку інших держав чи міжнародних структур;
- сприяння розвитку міжнародного співробітництва в інформаційній сфері в умовах перегляду його принципів і механізмів, посиленню міжнародно-правової відповідальності за використання в інформаційній сфері сил і засобів, які негативно впливають або створюють загрози людині, суспільству, державі;
- зміцнення організаційних основ забезпечення інформаційної безпеки через:
- вирішення питання координації діяльності суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки, зокрема у сфері протидії інформаційній агресії, забезпечення кібернетичної безпеки України;
- налагодження системи державно-приватного партнерства у сфері забезпечення інформаційної безпеки;
- запровадження системи демократичного контролю за діяльністю державних суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки;
- розвиток комунікаційної політики у стосунках «держава-суспільство» [22, с. 40–41].

Слід визнати, що акцент на організаційному й правовому напрямках у межах політико-правових механізмів забезпечення інформаційної безпеки знаходить відображення й в інших наукових джерелах із певною варіативністю тлумачень зазначеного, за прикладом дослідника В. Антонока. Йдеться про *організаційно-правовий механізм* інформаційної безпеки як впорядковану сукупність інститутів держави, задіяних у процесі формування і впровадження політики інформаційної безпеки, внутрішні та зовнішні ролі і відносини якої регулюються системою правових норм та принципів. На думку автора, цей організаційно-правовий механізм, відповідно до означених напрямів реалізації політики інформаційної безпеки, складається з трьох взаємопов'язаних елементів.

По-перше, це сукупність державних інституцій, задіяних у процесі формування і впровадження політики інформаційної безпеки, тобто інституціональний механізм інформаційної безпеки.

По-друге, це сукупність ролей та відносин, яка включає правові відносини, що виникають у процесі проведення політики інформаційної безпеки, та специфічні ролі, форми і методи діяльності суб'єктів проведення політики інформаційної безпеки.

По-третє, це ієрархічна сукупність правових норм та принципів, що регулюють зміст та процес проведення політики інформаційної безпеки, тобто правовий механізм інформаційної безпеки [14].

З погляду зазначеного автора, мова може йти і про виокремлення складників організаційно-правового механізму, де сукупність інститутів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, задіяних у процесі формування і реалізації політики інформаційної безпеки, становить інституціональний механізм інформаційної безпеки, тоді як ієрархічна

сукупність правових норм та принципів, яка регулює зміст та процес проведення політики інформаційної безпеки, а також сукупність ролей та відносин, яка включає правові відносини, що виникають у процесі проведення політики інформаційної безпеки, та специфічні ролі, форми і методи діяльності суб'єктів проведення політики інформаційної безпеки становлять правовий механізм інформаційної безпеки [14; 23, с. 65–83].

Правомірність виокремлення правового й інституційного чинників як складників політико-правових механізмів підтверджується низкою інших дослідників в аспекті забезпечення інформаційної безпеки країни. Так, важливу роль у досягненні інформаційної безпеки держави відіграє інституційний механізм її забезпечення, зазначає Н. Грабар. «Ефективність інституційної системи, що реалізує громадські інтереси, є запорукою їх гармонізації з метою забезпечення вищих державних інтересів, у т. ч. національної та інформаційної безпеки», – додає авторка [24, с. 171]. «Національну безпеку України в інформаційній сфері варто розглядати як інтегральну цілісність», – стверджує І. Боднар. Тому в процесі визначення характеру ризиків варто брати до уваги такі елементи:

- концептуальні засади політичної безпеки, її принципів, стандартів та правил, погоджених із чинним законодавством і принципами забезпечення безперервності системи інформаційної безпеки особистості, суспільства, комерційних (корпоративних) структур та держави;

- визначення об'єктів та цілей;

- визначення прийнятних із погляду забезпечення інтересів усіх суб'єктів структур встановлення контролю над об'єктами безпеки, а також оцінки ризиків та управління ризиками;

- визначення статусно-функціональних ролей, очікувань та міри відповідальності задіяних суб'єктів включно зі звітністю про події, які несуть потенційні загрози [25, с. 71].

На вагомість чітко визначених політичних й організаційних орієнтирів стратегічного рівня в аспекті механізмів інформаційної безпеки вказує й дослідниця У. Ільницька, зазначаючи, що «з метою недопущення інформаційної експансії, діяльність держави в інформаційному просторі має здійснюватись за такими напрямками: 1) реалізація упереджувальної стратегії та тактики (превентивні заходи); 2) здійснення реактивної стратегії (оперативне реагування на інформаційні атаки супротивника та активний наступ); 3) захист національного інформаційного простору. Головна ціль – забезпечення домінування та медійної переваги в інформаційному просторі». [26, с. 30–31].

Останнє своєю чергою залежить від механізмів як організаційно-правового, так і організаційно-функціонального спрямування, орієнтованих на реалізацію конкретизованої політики у вимірі інформаційної безпеки країни. Хоча організаційно-функціональний напрям як підсистема механізмів державного управління розглядається науковцями переважно у сфері економічної політики, об'єктивно він може бути оцінений у сфері політики загалом за умови діагностики інтегрованого впливу двох його складників як «структурно розчленованої цілісності», в якій кожен елемент структури має визначене функціональне призначення [27]. Так, з огляду на характерні особливості побудови й функціонування складників організаційно-функціонального механізму, він може бути визначений як система функціональних механізмів (орієнтованих на цілі структурної політики за процесним підходом), підкріплена організаційними механізмами, сформованими органами влади різних рівнів у результаті побудови організаційних структур та вироблення організаційних форм управління для забезпечення цілеспрямованих структурних перетворень із використанням певного набору управлінського інструментарію [28, с. 66].

Для сфери інформаційної безпеки зазначене передбачає реалізацію практичного виміру багаторівневої політики, зумовленої своєю чергою відповідними правовими й інституційними засадами. До уваги дослідників широке коло підходів, що об'єктивно формують складники організаційно-функціонального блоку політико-правових механізмів. Серед таких, зокрема, забезпечення функціональних зв'язків між державними органами і суспільством у сфері інформаційної безпеки. З урахуванням того, що реалізація інформаційної політики має здійснюватись за участю як держави, так і громадськості, недержавних структур (суспільства загалом) як учасників процесу (коли забезпечення інформаційної безпеки визначаються вже не тільки суб'єкт-об'єктами, а суб'єкт-суб'єктами відносинами), в науковій літературі обґрунтовується механізмами міжсекторної взаємодії (партнерства) сторін [29; 30]. «Суб'єктами забезпечення інформаційної безпеки України варто вважати систему державних і недержавних інституцій, а також громадян України, об'єднаних спільною метою щодо захисту національних інтересів в інформаційній сфері, – пояснює сутність зазначеного В. Антонюк. – Отже, коло суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки України являє собою багаторівневу систему, що має спільну мету – забезпечення інформаційної безпеки України, але різні повноваження, можливості, засоби тощо. До цих суб'єктів можна зарахувати:

- державу, що здійснює свої функції через відповідні органи державної влади шляхом створення системи забезпечення інформаційної безпеки;
- громадян, суспільні або інші організації і об'єднання, що володіють повноваженнями із забезпечення інформаційної безпеки відповідно до законодавства України.

Це дає змогу стверджувати, що СЗІБ перетинається із системою суб'єктів, які здійснюють інформаційний вплив. Конче важливою для функціонування цих систем є саме площина перетину інтересів <...> Системним, інтегруючим чинником має бути спільна мета для діяльності вказаних на схемі суб'єктів – забезпечення національного інформаційного суверенітету» [14].

У колі уваги авторів і виміри гуманітарної політики через збереження національної ідентичності та популяризації національної культури як базису не лише інформаційної, а й загалом національної безпеки України. Саме такі ідеї висловлює О. Солодка [22, с. 39], знаходячи підтримку в дослідженнях інших фахівців. Як зазначають із цього приводу О. Довгань і Т. Ткачук, «інформаційна безпека виступає як стан і умови життєдіяльності соціуму, які забезпечують сприятливі умови для розвитку особистості, суспільства й держави, а так само й інших об'єктів, тоді як інформаційна безпека кожного з цих об'єктів окремо виступає не як її частина, а як її мета та результат [31, с. 96]. Таким чином, продовжують дослідники, «інформаційну безпеку України варто визначити як стан, за якого в умовах дії різнопланових загроз забезпечується самозбереження, сталий і прогресивний розвиток інформаційної сфери, в т.ч. захищеність національних цінностей, необхідних для існування суверенної Української держави та виконання нею своїх функцій, а також досягнення відповідних національних цілей та реалізація національних інтересів» [31, с. 97].

Йдеться й про розвиток міжнародного співробітництва як напряму забезпечення інформаційної безпеки України. Хоча ця складова частина політико-правових механізмів може розглядатися у складі його організаційно-правового блоку у формі міжнародної правотворчості [22, с. 41], реалізація міжнародного досвіду (у формі кращих міжнародних практик інформаційної безпеки) доповнює перелік вагомих напрямів організаційно-функціональної регулюючої діяльності структур влади в Україні в інформаційній сфері. Так, «сучасні виклики та загрози системі глобальної інформаційної безпеки зумовили переосмислення концептуальних і практичних засад міжнародного співробітництва у сфері

інформаційної безпеки. Задля збереження безпеки та стабільності в сучасному світі необхідні єдині правила, принципи та норми відповідальності...», – зазначається в дослідженні О. Фролової з посиланням на міжнародні джерела в аспекті міжнародної правотворчості [32, с. 123–124; 33]. І водночас, як справедливо вважає В. Антонюк, удосконалення системи державного реагування на сучасні виклики та загрози інформаційній безпеці потребує цілеспрямованого вивчення зарубіжного досвіду організації і проведення інформаційних операцій, методів, засобів здійснення кібератак, а також моделювання інформаційних нападів [14].

Все це дає змогу стверджувати, що механізми забезпечення інформаційної безпеки мають набути багатовимірною і водночас комплексного характеру зі структурою і напрямками реалізації відповідно до структури державного управління з чіткою координацією дій окремих сегментів. Так, аналіз наукових досліджень стосовно концептуальних засад політико-правових механізмів дає змогу визначити відповідні механізми як складну систему, призначену для забезпечення інформаційної безпеки, яка має певну структуру, методи, важелі, інструменти впливу з відповідним правовим, інституційним, організаційним забезпеченням.

Узагальнено класифікація політико-правових механізмів у сфері забезпечення інформаційної безпеки може розглядатися з урахуванням двох об'єктивно визначених підсистем – як організаційно-правових і організаційно-функціональних механізмів із відповідними складниками (напрямами механізмів у межах підсистем), які відповідають завданням політики інформаційної безпеки.

Організаційно-правовий блок механізмів передбачає:

- нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки, орієнтоване на стратегічне планування політики державних структур у зазначеній сфері;
- інституційне забезпечення системи інформаційної безпеки як окреслення статусно-функціональних ролей, відповідальності інститутів виконавчої влади, задіяних у сфері політики інформаційної безпеки.

Організаційно-функціональний блок механізмів може складатися з таких напрямів:

- міжсекторна державно-громадська взаємодія у забезпеченні національної політики в інформаційній сфері;
- реалізація програми національної єдності як сфери гуманітарної політики;
- міжнародне співробітництво у вимірі національної і міжнародної інформаційної безпеки.

Виокремлений формат політико-правових механізмів не вичерпує усіх можливих напрямів регуляторної й управлінської діяльності, втім, формує певне цілісне уявлення про сутність політики, орієнтованої на забезпечення інформаційної безпеки держави. Осмислення концептуальних засад політико-правових механізмів зумовлює їх подальший дослідницький аналіз з урахуванням викликів і завдань, які визначають стан і трансформаційні перспективи безпекової політики України в інформаційній сфері.

Список використаної літератури

1. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В.Б. Авер'янова. Київ : Видавництво Тов. «СОМІ», 1999. 350 с.
2. Державне управління : Словник-довідник /За заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. Київ : УАДУ, 2002. 228 с.
3. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики) : Монографія. Львів : видавничий центр Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2002. 396 с.

4. Малиновський В.Я. Державне управління : Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. Київ : Атіка, 2003. 576 с.
5. Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління : Навчальний посібник /За заг. ред. Н.Р. Нижник. Київ : УАДУ, 1998. 160 с.
6. Рудницька Р.М., Сидорчук О.Г. Сутність і зміст механізмів державного управління та принципів їх функціонування. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 4. С. 50–60.
7. Домбровська С.М. Теоретичні аспекти формування механізмів державного управління у реформованій вищій освіті України. *Державне будівництво*: електрон. наук. фак. Вид. ХарПІ НАДУ. 2010. № 2.
8. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування*. Науковий вісник. 2008. Вип. 1. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf (Дата звернення: 12.01.2021).
9. Радченко О.В. Родові ознаки категорії «механізм» в соціальних науках. *Публічне управління : теорія та практика* : збірник наук. пр. Асоціації докторів держ. управління. Харків : Вид-во АДНДУ, 2013. № 3(15). С. 19–25.
10. Ганцюк Т. До проблеми визначення елементів комплексного механізму державного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 3(22). С. 17–27.
11. Брюховецька Н.Ю. Економічний механізм підприємства в ринковій економіці: методологія і практика. Донецьк : ІЕП НАН України, 1999. С. 25–28.
12. Березянська А.О. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізми державного управління» та їх класифікація. *Наукові праці. Державне управління*. 2015. Вип. 242. Том 254. С. 6–10.
13. Ярмолинська І.В. Поняття та сутність механізмів державного управління у сфері інституційного догляду та виховання дітей в Україні. *Інвестиції: практика та досвід. Державне управління*. 2018. № 18. С. 119–123.
14. Антонюк В.В. Механізми державного реагування на сучасні виклики та загрози інформаційної безпеки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Електронний журнал. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=747> (Дата звернення: 12.01.2021).
15. Власов В.Г. Політико-правовий механізм державного управління як основа міжнародних зв'язків. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 2 (40). С. 1–8.
16. Кравчук М., Магола В. Правова політика в сучасній Україні: сутність, особливості формування та реалізації. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 1(13). С. 29–35.
17. Руднева О. М., Ярмиш О.Н. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності. *Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування* : збірник матеріалів наук.-практ. конф., Київ, 5 груд. 2012 р. С. 6–26. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Pravova_pol_newb7252.pdf (Дата звернення: 12.01.2021).
18. Минькович-Слободяник О.В. Правова політика: стратегічні пріоритети і напрями вдосконалення. Київ : Логос, 2012. 195 с.
19. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.
20. Бабенко К.А. Політико-правові відносини як предмет регулювання конституційного права України. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/436-politiko-pravovi-vidnosini-yak-predmet-regulyuvannya-konstitutsijnogo-prava-ukrajini.html> (Дата звернення: 12.01.2021).
21. Політико-правові інститути сучасності: структура, функції, ефективність : моногр. / М.І. Панов, Л.М. Герасіна, В.Д. Воднік, О.Г. Данилян, Г.П. Клімова; ред.: М.І. Панов,

- Л.М. Герасіна; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Київ : Вид. дім «Ін Юре», 2005. 381 с.
22. Солодка О.М. Пріоритети удосконалення інформаційної безпеки України. *Інформація і право*. 2015. № 3(15). С. 36–42.
 23. Антонюк В.В. Організаційно-правові засади формування та реалізації державної політики інформаційної безпеки України : дис. ... канд. наук з держ. Управління : 25.00.02 / Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2017. 218 с.
 24. Грабар Н.С. Механізми інформаційної безпеки України в умовах інформаційного глобалізму. *Право та державне управління*. 2019. № 2(35). Том 1. С. 168–173.
 25. Боднар І.Р. Інформаційна безпека як основа національної безпеки. *Механізм регулювання економіки*. 2014. № 1. С. 68–75.
 26. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам. *Humanitarian vision*. 2016. Vol. 2, Num. 1. С. 27–32.
 27. Структурно-функціональний аналіз. Філософська енциклопедія. URL: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/4856
 28. Васіна А.Ю. Організаційно-функціональний механізм структурного реформування національної економіки: теоретичні й методологічні основи формування. *Економіка та держава*. 2016. № 4. С. 64–68.
 29. Державна політика у сфері інформаційної безпеки в Україні. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/42a2204edc76d39f5431b94900cf6075.pdf> (Дата звернення 12.01.2021).
 30. Миколаєць А.П. Підходи до розвитку міжсекторного соціального партнерства в системі публічного управління. *Держава та регіони*. 2018. № 4 (64). С. 107–110.
 31. Довгань О.Д., Ткачук Т.Ю. Система інформаційної безпеки України: онтологічні виміри. *Інформація і право*. 2018. № 1(24). С. 89–103.
 32. Фролова О. Міжнародне співробітництво в галузі забезпечення інформаційної безпеки. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2019. Вип. 46. С. 123–136.
 33. Вебсайт Європейського агентства мережевої та інформаційної безпеки. URL: <https://www.enisa.europa.eu/about-enisa>.

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF POLITICAL AND LEGAL MECHANISMS FOR ENSURING INFORMATION SECURITY

Viacheslav Pashkovskyi

National Institute for Strategic Studies

Pirogova str., 7A, 01054, Kyiv, Ukraine

The article is focused at formation research views on the conceptual foundations of political and legal mechanisms for ensuring information security as an urgent direction in the system of determining the essence and orientation of the state policy under the conditions of hybrid warfare. The conceptual approach to the noted theme is dealt with clarifying the term “mechanisms of public administration” as a basic element in the process of considering the regulatory functions of the state and the formation of specified ideas about political and legal mechanisms in the activities of the state on security policy in the information sphere.

The essence of political and legal mechanisms is considered by the author in measuring the holistic system of state-political regulation of social relations by means of legal and political influence. Taking into account the complexity of the vast majority of political and legal relations and institutions, the complex structure is becoming peculiar to corresponding political and management norms that have a certain structure, methods, levers, instruments of influence with appropriate legal, institutional, organizational and functional support.

The general classification of political and legal mechanisms in the sphere of information security is submitted by the author regarding two objectively defined subsystems – as organizational, legal and organizational and functional mechanisms with relevant components, directions of mechanisms within these subsystems.

The article substantiates the format of the organizational and legal block of mechanisms dealt with regulatory-legal and institutional support of information security, as well as the format of the organizational and functional block of mechanisms, which is caused, in particular, by intersectoral state-public interaction in ensuring national policy in the information sphere; implementation of the program of national unity as a sphere of humanitarian policy, international cooperation in dimension of national and international information security.

It is noted that comprehension of conceptual foundations of political and legal mechanisms determines the possibility of their further research analysis in respect of the challenges and tasks that determine the situation and transformational prospects of Ukraine’s security policy in information sphere.

Key words: political and legal mechanisms, conceptual foundations, information security.